

✓
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ



«ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕРДЕГІ БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ» атты
биология пәнінің мұғалімдеріне арналған республикалық
оқу-әдістемелік білім беру семинар

МАТЕРИАЛДАРЫ

17-18 наурыз 2017 жыл



МАТЕРИАЛЫ

республиканского учебно-методического обучающего семинара
«БИОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ»
для учителей биологии

17-18 марта 2017 года

Алматы 2017

**«ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕРДЕГІ БИОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ» атты
биология пәнінің мұғалімдеріне арналған республикалық
оқу-әдістемелік білім беру семинар
МАТЕРИАЛДАРЫ**

17-18 наурыз 2017 жыл

**МАТЕРИАЛЫ
республиканского учебно-методического обучающего семинара
«БИОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ
ШКОЛЕ» ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ ПО БИОЛОГИИ**

17-18 марта 2017 года

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

көрініс табады, яғни оқушыларға қатысты пәнаралық байланысты жүзеге асырудың негізгі тәсілдері мен әдістері қарастырылады.

Еліміздегі Білім беру жүйесінің 12 жылдық оқу мерзіміне өтуде, жаңаланған оқыту мазмұнын айқындауда пәнаралық байланыс түрлерін педагог-ғалымдарымыздың, әдіскерлеріміздің есте ұстағаны дұрыс деп білеміз.

Пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың негізгі бағыттарында: пән бойынша оқулықтарды, оқу құралдарын жазу кезінде; оқу жоспарларын және бағдарламаларды даярлауда; жеке әдістемелерді және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді жазуда; оқу орындарының түріне байланысты әдістемелік және оқу-әдістемелік жұмыстарды жүргізуде бұларды басты назарда ұстаған жөн. Сондай-ақ педагогика ғылымында белгіленген пәнаралық байланыстарды оқу материалдарының уақыт критерийі (алдын ала, сәйкес және кейінгі); жекелеген пәндердегі оқу материалын фактілік, ұғымдық, теориялық ақпараттық мәні; оқу пәндеріндегі білімдер мен іс-әрекет түрлері; мазмұндық ақпараттық, операциялық іс-әрекеттік, ұйымдастыру-әдістемелік сипатына тән талдап қорытындыланған түрі бойынша жүзеге асырғанымыз абзал.

МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕСІН ОҚУ ҮРДІСІНЕ ПАЙДАЛАНУ ЖАЙЛЫ ПІКІРЛЕР

Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университет

Тәуелсіз Қазақстанның даму стратегиясы әлемдік қауымдастыққа бағытталған прогрессивті саясатты, экономикасы тұрақты, мәдениеті дамыған ел болуға айналу. Ол үшін Қазақстан халқының білім алуға деген құштарлығын дамытып, басқару жүйесін дұрыс жолға қойып, кешенді жоспар бойынша іске асыруға қадағалай, бақылай отыру.

Сондықтанда мынындай мәселелердің басымды жақтарын, әсіресе білім беру жүйесі мен орта білім беру саласын басқару, педагогикалық процесстердің басқару ерекшелігін, педагогикалық еңбектің ғылыми тұрғыдан ұйымдастыру, білім және тәрбие берудің инновациялық технологиясын енгізу арқылы алдымызға қойған мақсатқа жету. [1]

Бірнеше авторлар ұжымы (Петров Ю.Н. Белиловский В.Д. – 1991 ж «Педагогикалық менеджмент» деген атпен монографиясын жарыққа шығарған болатын. Бұл еңбектерде авторлар педагогикалық басқаруды дамытудың жаңа үлгісін ұсынған. Олардың айтуы бойынша педагогикалық менеджмент арқылы әрбір тұлғаның өздігінен дамуына, белсенділігінің артуына, кәсіби құзреті, біліктілігінің қалыптасуына үлкен әсерін қалдырады. Егер «басқару» деген ұғымды «менеджмент» деген ұғыммен арақатынасын анықтайтын болсақ, біріншісінің мәні екіншісіне қарағанда кең, ауқымды. Ал екіншісі, яғни «менеджмент» басқарудың бір ғана үлгісі, ұйымдастырылған басқару әдісі деп те айтуға болады. Менеджмент бірнеше орындаушылардан тұратын бір топ қызметкерлердің, алдына қойған мақсаттарына жету жолындағы іс-әрекеті. Яғни мақсатқа жету жолында жеке-жеке тұлғалар мен қарым-қатынаста болып әр түрлі әкімшілік, басқарушылық жұмысына машықтану. Ол келе келе әдетке де айналу мүмкін.

Сондықтанда оқу процесіне, студенттерге білім және тәрбие беру кезінде менеджментті енгізу немесе басқару әдісі ретінде пайдалану белгілі кешенді ұстанымдарды сақтау арқылы іске асырылуы тиіс. Ал осының басты принциптеріне қысқаша тоқталатын болсақ, адамның адамға құрметі, сенімі, өзінің алдындағы шәкірттеріне тұлға ретінде қарап, бірдей бағалау. Жеке тұлғаға біртұтастық көзқарас болуы оның жан-жақты қасиеттерін (адамгершілік, физикалық, профессионалдық, танымдық) түсіне білу. [2]

Авторитарлық басқарудан гөрі қарым-қатынасты, байланысты, тілдесу жолы арқылы іске асыру; Әлеуметтік әділеттілік мұғалім өзінің әріптесімен бір деңгейде болуы. Әкімшіліктің де өзінің қарауындағы қызметкерлерінің ішінен "жақсы көретін" немесе "жек көретіні" болмауы тиіс. Әрбір менеджер әрбір оқушының жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескерген жөн, яғни талап қоюдың да шегі бар. Әрбір студенттің әлеуметтік жағдайын, өмір сүру ортасын түсіне білу керек. Оқу жүйесіндегі, оның ішінде жеке-жеке пәндерден дәріс беру, студенттердің ағымдағы білімін бағалаудағы мұғалімдердің менеджменттік принципті пайдаланып, әрбір студентті ынталандыру арқылы әсіресе моралды (адамгершілік), материалдық жағдайын (яғни жоғары бал алса, айлық стипендиямен қамтамасыз етілу) көп әсерін береді.

Осындай ынталандыру принциптерін бір рет қана жасамай, үздіксіз (перманент) жүргізіп отырса, студенттің білімінің сапасын арттыруға басты уәж болады.

Студенттердің білімін бағалау барысында, оның алған бағасын, екі жақты талқылап, келісіп, дұрыс немесе бұрыс берілген жауаптарын жариялап, басқаларыда ескеріп, мұғалімнің қойған талабын орындауға дағдыланады.

Басқару әдісі ретінде менеджменттің шартты нәтижесіне жетіп, табысты болуына ұмтылу. Сондықтан еңбектің нәтижесінің табысты болуы білім беру сапасының дамуының қозғаушы күші. Ең бастысы мұғалім әрбір студентпен жеке-жеке байланысты күшейтіп, табысқа жетуіне, яғни білімін одан әрі дамытуға жағдай жасай отырып, білім беру. Басқаша айтар болсақ, білім сапасының көзі мақсатқа жету үшін қолайлы жағдай жасауға тырысу. Сондықтанда әрбір мұғалім менеджмент теориясы бойынша мынандай қағидаларды еске ала отырып, жұмыс жүргізуі тиіс. Ол үшін әрбір ситуацияға байланысты алдына қойылатын мақсатты нақты көрсету;

- барлық күш-жігерді, мүмкіндікті біріктіріп, мақсатқа жетуді іске асыру;
- барлық уақытта ситуацияға талдау жасай отырып;
- мәселені шешуді назардан тыс шығармау;

Мақсатқа жетудің басты жолының бірі мұғалім мен оқушылардың арасындағы сенім. Осыған орай П.Л. Катицаның мынадай пікірін айта кеткен жөн. Әрбір оқушы болсын, ғалым болсын, мұғалім болсын оның еңбегі бағаланса, оған сенім артса, оның жұмысына қызығып қараса, дер кезінде мадақтап, мақтап жариялап отырса, аса жоғарғы шабытпен, батыл еңбек етер еді.

Әрине осындай жағдайды, әрбір мұғалімнің бойынан сезуге болады. Біз бәрімізде мұғалім, ұстаз ретінде жасаған көп жылғы еңбегін жоғарғы орындардан, кафедра меңгерушісінен, университет басшылығына дейін бағаланып, отырса сондай ынтасымен тырысып, өзінің жұмысын одан әрі жандандыруға ұмтыламыз.

Осы тұрғыдан біздің университетіміздегі соңғы 5 жылдан бері жүргізіліп жатқан мұғалімдердің индикативті жоспары бойынша атқарылып жатқан жұмыстары, әрбір оқу жылдың аяғында қорытындылап, әрбір мұғалімнің жеткен жетістіктеріне тиісті баға беріліп, алған орындарына қарай келесі оқу жылы еңбек ақысына 15-20 % пайыздан қосып отырады. Осы жерде айта кетуге болады, осы мақаланың авторлары және кафедра мұғалімдері соңғы 5 жыл бойы I,II,III орындарға университет, факультет бойынша, кафедра бойынша ие болып келеді. Сондықтанда менеджмент теориясының басты талабы, ең бірінші "адамды басты орынға" қою арқылы мадақтап, жариялап отыру. [3]

Басқаша түсіндірер болсақ бірінші орында "адам", одан кейін "студент" әрбір студент, оқушыда мұғалімнің есінде болуы тиіс, оның психологиялық, физиологиялық сапасын бағалап, одан кейін оқушы немесе студент деп қараған жөн.

Осы теория қағидасы барлық тұлғаларға да кафедра меңгерушілеріне, мұғалімдерге, деканның немесе ректордың қарауындағы мұғалімдері мен студенттеріне деген көзқарасы.

Менеджмент жүйесінің ұсынысы бойынша, жұмыстың нәтижесі оң бағаға иеленбесе оны басқару деп айтуға болмайды дейді.

Бұрынғы қоғамда мемлекеттің назары тек жалпы өнімді орындау болды, барлық оқушылардың студенттердің білім алу саласында саны барда, сапасы белгісіз, барлығы сыныптан сыныпқа, курстан курсқа ауыстырыла берді. Ал осында қандай педагогикалық және экономикалық нәтиже бар деген сұрақ ешкімді де толғандырған жоқ. Осы принцип азда болса әлі жалғасып келеді. Бірақ сапасын қадағалау, бақылауды біртіндеп жүргізіп жатыр.

Сондықтанда жұмысты сапалы атқару үшін басты басты мына шартты орындағын дұрыс:

- оқу процесін табысты ұйымдастыру студенттердің білімін сапалы деңгейде жеткізу үшін материалдық базасын жан-жақты қарастырып, тиісті деңгейге жеткізу;
- әрбір мұғалім өзінің жүктемесі бойынша берілген пәндерінің сапасын арттыру. Ол үшін жан-жақты ізденіп оқытудың заманауи технологиясын пайдалана білу;
- мұғалімдердің кәсіби деңгейін жоғарлатуға жағдай жасау (білімін жетілдіру институттардан дәріс алу). Әсіресе ғылыми дәрежесі мұғалімдердің білімін жетілдіру әрбір үш жылдан кейін аттестациядан өткізу арқылы жұмысын одан әрі жалғастыруын қадағалау;
- мұғалімдердің интегративтік компетенттілігін бақылау (біліктілігін), яғни біліктілігінің деңгейін, дағдысын, шеберлігін қоғамдағы өзгеріске қарай қойылған талаптарға қабілеттілігін ескеру;
- эмоционалды, перспективті, концептуалды және мінез-құлықтың компетенттілігі. Енді осылардың әр қайсысын ашып, талдап сипаттама беретін болсақ: - эмоционалды компонентті-бұл әрбір адам лидер болуға ұмтылады. Осының нәтижесінде, ұжым арасында дұрыс бәсекелестік туындап, ал фактор білім берудің сапасын, арттыруға әсерін тигізеді.

- перцептивті дегеніміз – қиын, түсініксіз жағдайдан оңай құтылып, ақпараттарды талдап, жинақтап бір нәтижеге жетуге ұмтылу.

- концептуалды компоненттілігі – бұл оқу бағдарламасы, пән бағдарламасы жоспарлау, талдау, техникалық құрал-жабдықтармен жұмыс жүргізе білу.

- мінез-құлықтық біліктілік дегеніміз, алдына мақсат қойып, оған жету жолдарын білу, жаңашылдық қабілетін ізденісін дамыту;

Міне осындай қасиеттер әрбір мұғалімнің, тіпті (әрине ол мұғалім арқылы беріледі) студенттердің де бойында қалыптасса, алдына қойған мақсатқа жетпей қоймайды. Осы айтылған принциптер, білім және тәрбие беру жүйесінің жалпы талабы болып, қалыптасқанда ғана мемлекеттік кадрлар дайындаудағы басты борышымызды орындай аламыз деп ойлаймыз.

СТУДЕНТ БИОЛОГТАРДЫ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ БАҒЫТТА ДАЙЫНДАУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАҒИДАЛАРЫ

Торманов Н., Уршеева Б.И.

Республикамыздағы білім беру жүйесін дамыту жолындағы заманауи бетбұрыс кәсіби мамандар дайындаудың жаңа жолдарын қайта қарап ойластыруды талап етеді. Осы бағыттағы басты мәселе қоғамды жаңғыртумен қатар оның әлеуметтік хал ахуалын түбегейлі өзгертіп, жан-жақты үйлесімді және білікті жеке тұлға дайындау.

Сондықтанда заманауи қоғамды глобалды ғылыми-зерттеу университеті моделіне сәйкес болу үшін, білім мен мәдениеттің орталығы болуы тиіс. Себебі, жаңа типтегі инновациялық оқу орны ретінде алдыңғы қатарлы идеяларды, азаматтық қоғамның құндылығын жариялаушы, таратушы орталық.

Сонымен қатар, университеттегі атқарылып жатқан білім мен ғылыми зерттеу процесі бір-бірімен тығыз интеграцияда болуы керек.

Мамандандырылған кафедра лабораторияларында ғылыми-зерттеу жұмыстарын дұрыс жолға қойғанда ғана студенттердің білімге, ғылымға деген қызығушылығын ынталандырып, өз бетімен ізденіс жасап, білімін шыңдауына ықпал етеді. Сонымен қатар инновациялық технологияларды пайдаланып білім беру, студенттердің базалық білімінің деңгейін шыңдауына, оның құзыреттілігін дамытуға бағытталынады.

Әрине, инновациялық білім мен тәрбие беру студенттердің тек біліміне ғана бағытталып қоймай, оның базалық білім деңгейіне құзыреттілігін нығайтуға, тиісті жерінде өз бетінше ізденіп, теориялық алған білімін практика жүзінде қолдануына бағытталған.

Инновациялық білім берудің басты шарты инфрақұрылымдық базасын дамыту.

Сондықтанда инновациялық үрдістің бірнеше буындардан тұратынын есепке алу керек. Ол: ғылыми зерттеу жұмысын интеграциялау, қолданбалы ғылыми-зерттеулер жүргізу (эксперименттер, тәжірибелер), конструкторлық жұмыс, өндірілінген өнім (тауар), өнімді коммерциализациялау арқылы пайда табу.

Соңғы жылдардағы Республикамыздағы білім беру саласындағы концепциялардың өзгерісі, оқу орындарының жаңа типтерінің құрылуының нәтижесінде оқыту мазмұнындағы жаңа талаптар, жаңа пәндердің кіруі, жаңа шеберлікті, іскерлікті талап етеді. Осыған орай педагогикалық тез әрекеттілікті, жаңа технологияларды меңгеруді, жобалау, жоспарлау, бағалау т.б. іс-әрекеттерді орындау керек.

Студенттерді ғылыми-зерттеу бағытта дайындаудың әдістемелік принциптерінің бірі биология ғылымының методологиялық және теориялық аспектерінен бастау алып, профессионалдық мәселелерді шешуге қарай бағыттау. Әрине сонымен қатар, педагогика, психология ғылымдарының методологиясы, теориясы, әдістемелерін міндетті түрде басты құрал ретінде пайдаланған дұрыс.

Көптеген педагог, психолог ғалымдардың ғылыми зерттеулерінде көрсетілгендей әртүрлі мамандарды кәсіби деңгейде дайындаудың басты негізі психология, педагогика пәндерінде нақты айтылған. Осы жердегі тағы да бір айта кетерлік жәйт, өкінішке орай кейбір мамандықтарда педагогика-психология пәндерінен студенттерге білім беру оқу жоспарларында тиісті орнын ала алмай келеді, немесе тиісті деңгейде оқытылмайды деген ой туындайды.

Біздің кафедрамыздағы студенттерді ғылыми-зерттеу бағытта дайындаудағы басты істеліп жатқан жұмыстарға тоқталайық.

Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т., Маутенбаев А.Ә., Уршеева Б.И. «Кіріктірілген оқу бағдарламасы жайлы тұжырымдамалар (мектеп-колледж-университет).»	68
Торманов Н.Т., Калдықараева А.Т., Бексейтова Қ.С. Оқушылардың оқу үрдісіне физикалық және ақыл-ой еңбегінің әсері.....	70
Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И. «Воуд» жайлы пікірлер ойлар, ұсыныстар.....	72
Торманов Н.Т. Мұғалімнің еңбегін ғылыми тұрғыдан ұйымдастырудың физиолого-психологиялық аспектері.....	74
Торманов Н.Т., Тусупбекова Г.А., Уршеева Б.И. Жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологиялары жүйелерінің ерекшеліктері	76
Торманов Н.Т., Уршеева Б.И. Заманауи білім беру үрдісіне педагог ғалымдардың идеяларын пайдалану жолдары.....	78
Торманов Н.Т., Тусупбекова Г.А., Уршеева Б.И., Скендинова А.Б. Заманауи инновациялық технология және оқу үрдісіне пайдалану.....	80
Торманов Н.Т., Төлеуханов С.Т., Уршеева Б.И. Қоршаған орта факторларының адам денсаулығына әсерін зерттеудегі экологиялық медицинаның рөлі.....	81
Торманов Н.Т., Тусупбекова Г.А., Уршеева Б.И., Скендинова А.Б. Электрондық оқу құралдарының оқу үрдісіндегі орны.....	86
Торманов Н.Т., Мүсіреп Л. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытудағы биология пәнінің рөлі.....	89
Торманов Н.Т., Тулеуханов С.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И. «Оқу үрдісіне сабақ берудің инновациялық технологиясын енгізу»	92
Торманов Н.Т., Камалова М. Пәнаралық байланыстарды қолданып білім берудің рөлі	96
Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И. Менеджмент жүйесін оқу үрдісіне пайдалану жайлы пікірлер.....	98
Торманов Н.Т., Уршеева Б.И. Студент биологтарды ғылыми-зерттеу бағытта дайындаудың әдістемелік қағидалары.....	100
Ыдырыс Ә., Көшкімбаев Қ.С., Басығараев Ж.М., Аблайханова Нурзат.Т., Уршеева Б.И., Тусупбекова Г. А. «Қазіргі жаратыстану тұжырымдамалары» пәнінің оқытудың маңызы	102
Ыдырыс Ә., Алмасбекова А. Ә., Өмірзақова Ә. Н., Маутенбаев А.А., Тусупбекова Г. А. Аблайханова Н.Т. Бастауыш сыныптарда «Дүниетану» пәнін оқытудың маңызы	105
Ыдырыс Ә., Сырайыл С., Нұрлан Ф., Тыныбеков Б.М., Жаманбаева Г.Т. Дәрілік өсімдіктер пәнін оқытуда инновациялық әдістерді қолдану	108
Ыдырыс Ә., Өмірзақова Ә. Н., Баймурзаев Н.Б., Сырайыл С., Басығараев Ж.М. Жоғары оқу орны студенттеріне өрмекшітәрізділер классынан сабақ жүргізудің тиімді әдістері.....	111
Ыдырыс Ә., Аблайханова Нурзат Т., Жаманбаева Г.А., Ахметова А.Б., Уршеева Б.И. Жоғары оқу орындары студенттеріне мектеп педагогикалық практикасын ұйымдастырудің кейбір талаптары	113
Ыдырыс Ә., Нұрлан Ф., Алмасбекова А. Ә., Атанбаева Г. Қ., Тусупбекова Г. А., Аблайханова Н.Т. Жоғары сыныптарда оқитын жасөспірім оқушылардың қан жүйесі туралы білім деңгейін бағалауға қатысты сауалнама құрастыру	114
Абылайханова Н.Т., Ахметова А.Б., Тусупбекова Г.А., Құлбаева М.С., Аблайханова Н.Т., Швецова Е.В. Ақпаратты технология құралдарының биологияны оқытудағы рөлі	117
Абылайханова Н.Т., Ахметова А.Б., Тусупбекова Г.А., Аблайханова Н.Т., Уршеева Б.И., Құлбаева М.С., Атанбаева Г.К., Есимсиитова З.Б. Жеке тұлғаға бағытталған технологияны пайдаланып оқытудың практикалық маңызы	119
Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т. Биологиялық білім беру концепциясы жайлы көзқарастар.....	122
Абылайханова Н.Т., Құлбаева М.С., Тусупбекова Г.А., Атанбаева Г.Қ., Аблайханова Н.Т., Есимсиитова З.Б. «Биология. Адам және оның денсаулығы» (9-сынып) пәнін оқытуда жеке тұлғаға бағытталған технологияны пайдаланудың маңызы	124
Аблайханова Н.Т., Тусупбекова Г.А., Атанбаева Г.К., Сатыбалдиева Г.К., Ахметова А.Б. Модульдік оқыту технологиясын экологиялық физиология пәнінде қолдану жолдары.....	128
Торманов Н.Т., Болатбек З., Уршеева Б.И. Ұлыбритания мен Қазақстан Республикасының оқу орындарында биологиядан білім беру ерекшеліктері.....	132